

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

О.В. Гісем, О.О. Мартинюк

ВСТУП ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

5 клас

Конспекти уроків

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 371.32:94(477)
ББК 74.266.3
Г 46

Серію «Бібліотека вчителя» засновано 2007 року

Гісем О.В.

Г 46 Вступ до історії України. 5 клас : Конспекти уроків /О.В. Гісем, О.О. Мартинюк. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 152 с. — (Бібліотека вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)

ISBN 978-966-10-3610-8

У посібнику, що відповідає чинній навчальній програмі, подано зразки конспектів уроків з курсу «Вступ до історії України. 5 клас».

Для вчителів історії, студентів історичних факультетів, викладачів.

УДК 371.32:94(477)

ББК 74.266.3

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)
ISBN 978-966-10-3610-8

© Навчальна книга — Богдан, 2013

ОРІЄНТОВНЕ ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ
КУРСУ «ВСТУП ДО ІСТОРІЇ.»
(35 ГОДИН)

№ уроку	ТЕМА УРОКУ	Сторінка	Дата уроку, примітка
ТЕМА 1. Звідки і як історики дізнаються про минуле			
1.	Історія як наука. Українські вчені-історики	7	
2.	Історія і час. Історична карта	13	
3-4.	Історичні джерела	19	
5.	Мова як джерело знань про минуле. Фольклор	25	
6.	Географічні назви в історичній науці	29	
7-8.	Практичне заняття «Про що можна довідатися з сімейного фотоальбому. Родинне дерево».	35	
9-10.	Практичне заняття «Які назви в моєму рідному місті (селі) нагадують про минуле?»	39	
11.	Тематичне оцінювання за темою «Звідки і як історики дізнаються про минуле»	41	
ТЕМА II. Про що і про кого розповідає історія			
12.	Люди в історії: історичні персонажі, групи людей і народи	45	
13.	Події та явища в історії: відкриття, битви, подорожі, господарське та повсякденне життя	49	
14.	Житло і побут давніх українців	53	
15-16.	Київські князі. Запровадження християнства	59	
17.	Українське козацтво у битвах і походах	67	
18.	Українське село і місто у XVIII ст.	73	
19.	Відкриття Харківського університету та його вплив на українську культуру	79	
20.	Українці в революції 1917–1920 рр.	83	
20 а.	Радянська модернізація України	89	
21.	Україна в роки Другої світової війни (1939–1945) та Великої Вітчизняної (1941–1945) воєн	95	
22.	Проголошення незалежності України	101	
23.	Практичне заняття. Про що і про кого розповідає історія рідного краю	107	
24.	Тематичне оцінювання за темою «Про що і про кого розповідає історія»	109	

ТЕМА III. Які пам'ятки є частиною історії			
25-26.	Храми та ікони. Софійський собор і Києво-Печерська лавра	115	
27.	Книги і мініатюри. Остромирове Євангеліє та «Апостол» Івана Федорова	121	
28.	Замки і палаци. Генуезька і Кам'янець-Подільська фортеці	125	
29.	Вулиці та площі. Вулиця Хрещатик у Києві. Площа Ринок у Львові	131	
30.	Парки і сади. «Софіївка» в Умані та заповідник «Качанівка» на Чернігівщині	135	
31.	Практичне заняття. Які історичні пам'ятки мого міста (села), рідного краю розповідають про минуле	139	
32.	Практичне заняття. Моя уявна подорож історичними місцями України	141	
33.	Тематичне оцінювання на тему: «Які пам'ятки є частиною історії»	143	
34.	Узагальнення до курсу: «Роль громадян, історичної науки, музеїв та архівів у збереженні минулого України»	147	
35.	Резервна година		

ВСТУПНЕ СЛОВО

Пропоноване видання містить загальні та конкретні рекомендації для викладання предмета «Вступ до історії» у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів України. Цей вступний початковий курс має назву пропедевтичного. Його мета — створити в учнів первинне уявлення про окремі найбільш важливі епізоди з історії нашої Батьківщини, підготувати їх до вивчення систематичних курсів з історії України та всесвітньої історії у наступних класах і викликати інтерес до історії як нового навчального предмета. Основний зміст курсу й державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки за результатами його вивчення учнями визначаються навчальною програмою «Вступ до історії».

Викладання історії у 5-му класі, в порівнянні з наступними класами, має певні особливості, на які вчитель повинен обов'язково звертати увагу. Учні лише розпочинають вивчати новий предмет і набувати перших навичок роботи з історичним матеріалом. Учитель має усвідомлювати необхідність певного адаптаційного періоду для того, щоб п'ятикласники звикли до змісту логіки викладання та методів навчання. Тривалість і підсумок цього процесу залежить як від доступності структури, форми подання матеріалу й методичного апарату підручника, так і від спрямовуючої ролі вчителя. За вдалих висловлювань видатного педагога К. Ушинського, найменша неясність у голові вчителя перетворюється на суцільну темряву в головах його учнів.

Курс «Вступ до історії» спрямований на розвиток в учнів нових вмінь та навичок навчальної роботи. Зокрема, у 5 класі на уроках історії необхідно набагато більше, ніж у наступних класах, приділяти уваги роботі з підручником. Проте урок не повинен перетворюватися виключно на відтворення вчителем матеріалу підручника. Необхідно вчити учнів працювати з навчальною книгою. Результативність цієї роботи обумовлена системністю і послідовністю її здійснення вчителем. Наведена таблиця відображає можливу послідовність навчання учнів роботи з підручником на уроці історії у 5-му класі.

ОСНОВНІ ЕТАПИ НАВЧАННЯ П'ЯТИКЛАСНИКІВ РОБОТИ З ПІДРУЧНИКОМ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

№	Зміст етапу навчання
1	Правильно й швидко читати
2	Пояснювати, що зображено на ілюстрації
3	Знаходити визначення в тексті
4	Визначати головну думку фрагменту тексту
5	Виділяти у тексті факти, які підтверджують головну думку
6	Поділяти текст на логічні уривки й знаходити їхні перші та останні речення
7	За основною думкою виділених у тексті фрагментів формулювати пункти плану параграфа
8	Складати простий і складний план за пронумерованими абзацами параграфа
9	Відповідати на запитання до параграфа
10	Знаходити висновок у тексті й пояснювати його
11	Формулювати власні запитання та завдання до тексту
12	Переказувати певний логічно завершений фрагмент або параграф у цілому
13	Давати характеристику історичного діяча за текстом та ілюстрацією

УРОК № 18

Тема. Українське село і місто у XVIII — на початку XIX ст.

Мета: пояснювати, якими були поселення і житло тогочасного населення українських земель; дізнатися, якими були одяг, їжа й напої тогочасних українців; визначати особливості тогочасної господарської діяльності українців; пояснювати терміни і поняття «село», «хата», «місто»; формувати вміння визначати риси, що характеризують розвиток історичного явища; виховувати інтерес до минулого України.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник, атлас, стінна карта «Українські землі наприкінці XVIII ст.», ілюстративний матеріал за темою уроку.

Основні терміни і поняття: село, хата, місто.

Основні дати: кінець XVIII ст. — перехід більшості земель до складу Австрійської та Російської імперій.

Структура уроку

I. Організація навчальної діяльності.

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Українське село.
2. Міста і містечка.
3. Одяг, їжа та напої.
4. Господарська діяльність.

V. Закріплення нових знань.

VI. Підсумки уроку.

VII. Домашнє завдання.

Хід уроку

I. Організація навчальної діяльності.

Учитель оголошує тему і основні завдання уроку.

II. Перевірка домашнього завдання.

I варіант

Бесіда за запитаннями.

1. Які перемоги здобуло українське козацтво під час морських походів перших десятиліть XVII ст.?
2. Якими були особливості військового мистецтва українських козаків?
3. Які факти, що свідчать про перевагу козацького військового мистецтва, виявилися у роки Національно-визвольної війни середини XVII ст.?
4. Що, на вашу думку, крім військової майстерності, допомагало козакам здобувати перемоги над ворогами у роки Національно-визвольної війни середини XVII ст. Поясніть свою думку.

II варіант

Дидактична гра «Хто останній — перемагає» (правила гри наведені у розробці уроку № 12).

Гра проводиться за пунктами плану нового матеріалу, розглянутого на минулому уроці.

III. Вивчення нового матеріалу.

Випереджальне завдання.

Упродовж розгляду нового матеріалу визначте і запишіть у вигляді простого плану характерні риси у розвитку українського села і міста у XVIII — на початку XIX ст.

Дата

Клас

Додатковий матеріал

до уроку

1. Українське село.

Розповідь учителя.

Міста, містечка, великі й малі села створювали те неповторне тло, на якому відбувалися події української історії. Кожне з цих поселень мало власне обличчя. Та лише разом вони органічно формували образ тої України, яку постійно згадував кожен, хто бачив її хоча б раз у житті.

Робота з термінами і поняттями.

Село — населений пункт неміського типу, жителі якого займаються в основному обробіткою землі.

Хата — сільський одноповерховий житловий будинок.

Більшість поселень українських земель у XVIII — на початку XIX ст. складали села. Із найдавніших часів українці будували хати біля озер і річок. Вони майстерно вписували свої оселі у навколишнє середовище. Народне житло — сільська хата — мало у кожному регіоні як спільні, так і свої особливі риси. Українська хата була уособленням народних спадкових традицій, моральних засад і уявлень про красу.

Відомий український кінорежисер і драматург XX ст. Олександр Довженко блискуче написав про українську хату: «Біла, з теплою солом'яною стріхою, порослою зеленим оксамитовим мохом, архітектурна праматір пристанища людського. Незамкнена, повсякчас відкрита для всіх, без стуку в двері, без «можна?», без «увійдіть!», житло просте, як добре слово, й законне, немов би створили його не людські руки, а сама природа, немовби зросло воно, як плід, серед зелені і квітів.

Робота з історичним джерелом.

З опису побаченого на українських землях німецьким мандрівником початку XIX ст. Г.Й. Кодем.

Хати, повиті зеленню й буйним зіллям, розкинулися по узбіччях балок і поховалися в ярах. Високо поза селом, де продувають вітри, стоїть 50 і 100 вітряків. І так перед мандрівником, що їде високим голим і пустим степом, несподівано розкривається дуже мальовничий та небуденний образ, коли з яру виринає українське село. Українці живуть у чисто дотримуваних хатах, що до тебе всміхаються. Вони не вдовольняються тим, що кожного тижня їх мують, як це роблять голодранці, але щодвятижні їх білять, тому їхні хати виглядають білі, неначе світло вибілене полотном...

На які особливості українського села звернув увагу автор документа?

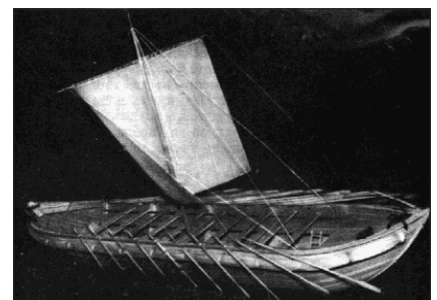
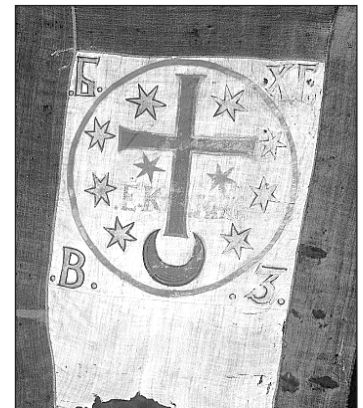
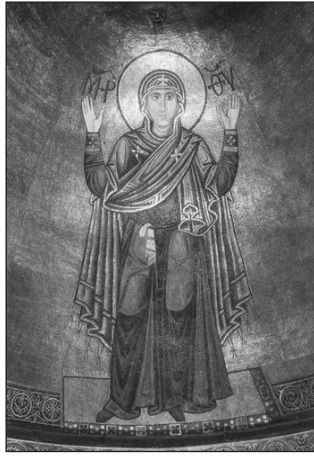
Наприкінці XVIII ст. становище українських земель зазнало значних змін. Вони опинилися у складі Австрійської та Російської імперії. Під австрійською короною були західноукраїнські землі — Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпаття. Під російською владою перебувала Наддніпрянська Україна, до якої належали Правобережна, Лівобережна, Слобідська і Південна Україна. Підпорядкованість імперській владі вплинула на традиційний вигляд українського села. За наказами місцевої влади у Наддніпрянщині в центрі кожного села створили майдан. Від нього розходилися вулиці до околиць. На майдані селянам оголошували найважливіші рішення влади, влаштовували показові покарання винних тощо.

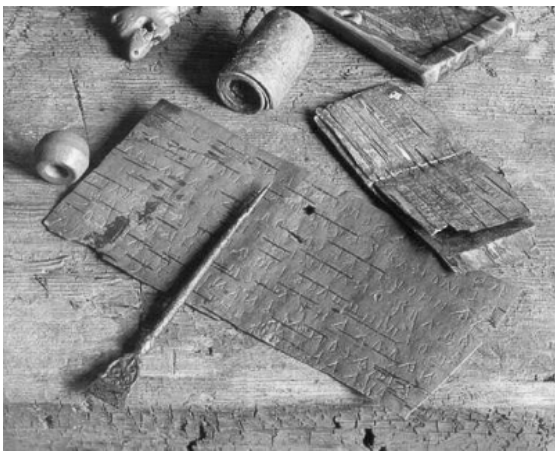
2. Міста і містечка.

Розповідь учителя.

Робота з термінами і поняттями.

Місто — великий населений пункт, адміністративний, промисловий, торговий і культурний центр.

2. Поясніть значення термінів і понять.

Історичні джерела, літопис, археологія, нумізмати́ка, архів, заповідник, ЮНЕСКО.

3. Наведіть приклади...

- 1) що засвідчують, як історики зберігають пам'ять про минуле Батьківщини;
- 2) історичних музеїв і архівів;
- 3) назв місцевості, з яких можна довідатися про минуле.

4. Пофантазуймо.

- 1) Уявіть, що в один день зникли всі музеї та архіви. Які наслідки це мало б для людства?

Навчальне видання

Серія «Бібліотека вчителя»

Гісем Олександр Володимирович,
Мартинюк Олександр Олександрович

ВСТУП ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

5 клас

Конспекти уроків

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактори *Василь Герасимчук, Марія Козяр*
Обкладинка *Аліни Воронкової*
Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 10.09.2013. Формат 60х84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 17,67. Умовн. фарбо-відб. 17,67.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»
Свідомство про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3610-8

9 789661 036108